

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים
שופטים - אחריות הקהילה – הציבור ליחיד

יצא לאור בתאריך:
כ"ח אב תשס"ו

פרשה:
שופטים

כותרת:
אחריות הקהילה – הציבור ליחיד

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

שופטים - אחריות הקהילה – הציבור ליחיד

פרשת שופטים

אחריות הקהילה – הציבור ליחיד

אנו נתקלים מפעם לפעם בסוגית האחריות לחיי היחיד; האם כל אדם אחראי לגורלו ועליו לדאוג לעצמו או שיש על הציבור (הממשלה, הרשויות וכו') אחריות לחיי היחיד שלא מסוגל לעזור לעצמו.

נפתח במנהג יהודי ותיק: נוהגים שבשעה שחוזרים מהלויה ל"ע – נוטלים ידיים לפני שנכנסים הביתה.

מהו הטעם למנהג זה?

ישנו טעם פשוט והוא, שיש לרחוץ את הידיים בכדי להסיר מעליו את רוח הטומאה. מכיון שעל הנפטר שורה רוח טומאה הרי שגם המשתתפים בהלוויתו נדבק בהם מעט מרוח הטומאה, לפיכך נוהגים לרחוץ את הידיים, כדי שלא להכניס הביתה את רוח הטומאה.

אולם ישנו טעם נוסף שקשור לפרשת השבוע שבסופה אנו קוראים על פרשת עגלה ערופה. מהי פרשת "עגלה ערופה"?

"כי ימצא חלל באדמה נופל בשדה לא נודע מי הכהו", נמצא הרוג באמצע הדרך לאילת ולא ידוע מי הרג אותו, אומרת התורה – "ויצאו זקניך ושופטיך" חמשה זקנים מבית הדין הגדול שבירושלים באים למקום שבו שוכב ההרוג ומודדים ומעריכים היכן היא העיר הקרובה ביותר למקום משכבו של ההרוג, ולאחר מכן קוברים את ההרוג במקום שבו מצאו אותו, וזקני ירושלים חוזרים למקומם. ואז בית הדין של העיר הקרובה ביותר למקום ההרוג מביאים עגלת בקר ומורידים אותה אל נחל ששוטף בחזקה ועורפים אותה שם.

פרייקט בחסות "משרד השלוחים"

יצא לאור בתאריך: כ"ח אב תשס"ו
הדברים על אחריות הכותב בלבד

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

שופטים - אחריות הקהילה – הציבור ליחיד

"וכל זקני העיר ההיא" – בית הדין של אותה עיר, עם כל זקניה, ואפילו כשמדובר במאה זקנים, כולם רוחצים את ידיהם בנחל ואומרים שם "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", הם מצהירים ומכריזים אנו לא אשמים בהריגתו של ההרוג, ובלשונם של המפרשים: "ירחצו את ידיהם סימן כשם שידינו נקיות כך אנו נקיים מחלל זה" (רמב"ם ה' רוצח ושמירת נפש פ"ט).

ישנם ראשונים שאומרים (הרמב"ן) שזהו הטעם שנוהגים ליטול ידיים כשיוצאים מבית הקברות כאומרים ידינו לא שפכו את הדם הזה, אנו לא אשמים במוות הזה. ואכן זהו ביטוי עממי (שמקורו מן הסתם מפרשה זו) גם בלע"ז I hands my was כאומר אינני נוטל אחריות על המקרה הזה.

נשאלת השאלה הידועה (וכך שואלת הגמרא במס' סוטה מו, ב) "וכי על לבנו עלתה שבית דין שופכי דמים"? כלום הרבנים הזקנים הללו, שידיהם כבר רועדות והם בקושי זזים צריכים להצהיר ולהודיע שידיהם לא שפכו את הדם הזה, האם בכלל החשד על הרצח נופל עליהם? מתרצת הגמרא: "אלא לא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזונות ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה".

נוכחנו אפוא לראות שהמושג "שפיכות דמים" הוא רחב וכוללני מאד. האחריות למותו של אדם חלה לא רק על מי שהורגו בידיים ממש. אם מתרחש מעשה נורא בשדה האחריות מוטלת על הציבור כולו ובפרט הזקנים השופטים והמנהיגים שגם הם נושאים באחריות לרצח.

הירושלמי במס' סוטה (פרק ט הלכה ו) מוסיף קצת בדרך אחרת: חכמי ארץ ישראל מפרשים את הפסוק ידינו לא שפכו את הדם כמוסבת על ההורג וחכמי בבל מפרשים זאת על הנהרג.

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים

שופטים - אחריות הקהילה – הציבור ליחיד

רבנין דהכא פתרין קרייא בהורג, שלא בא לידינו ופטרנוהו ולא הרגנוהו ולא ראינוהו והנחנוהו ועמעמנו על דינו (שלא בא לידינו הרוצח ופטרנו אותו ממיתה, דהיינו שלא עיוותו את הדין ולא העלימו עין ממנו וכתוצאה מזה הוא הסתובב חופשי ובסוף הרג מישוהו). ורבנין דתמן פתרין קרייא בנהרג, לא בא על ידינו ופטרנוהו בלא הלוייה, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא פרנסה (כלומר אין לטעון שהואיל ונשאר ללא פרנסה הוכרח ללסטם את הבריות ולכן נהרג).

זאת אומרת שרחיצת הידיים של זקני בית הדין ושל מנהיגי העיר נובעת מהעובדה שהם אלו שנושאים באחריות למוות, ועליהם מוטלת החובה לבוא ולומר שהם מרגישים שהם עשו הכל כדי שדבר כזה לא יקרה, הן מבחינת הרוצח – שהם לא איפשרו לרוצחים להתהלך חופשי ברחובות העיר והן מבחינת הנרצח – שהם לא השאירו אותו בודד וגלמוד ללא שמירה וללא אוכל.

התורה א"כ מלמדת אותנו שהאחריות לחיי אדם תלויה לא רק בעצמו, אלא בכל הקהילה ובפרט במנהיגים. גם אי עשיה, הזנחה וחוסר תשומת לב הם אחריות ואשמת הציבור כולו ואף אחד אינו נקי ויכול לומר "ידינו לא שפכו את הדם הזה".

מפרשה מאלפת זו אנו יכולים ללמוד מסר מיוחד עבורנו:

ישנם אלפי ילדים יהודים שנאבדים לעם ישראל בכל יום, ישנם הורים שמעניקים לילדיהם חינוך מצויין, אבל לא נותנים להם חינוך יהודי. ילד יהודי שמקבל חינוך מצויין אך אינו מקבל חינוך יהודי – אומר הרבי – דומה לדג בתוך אקווריום שאולי נראה יפה ונקי יותר, אך זה אינו מקומו הטבעי. מקומו הטבעי של ילד יהודי הוא במים חיים, בתוך הים הגדול ששם החיים האמיתיים.

רעיונות מקוריים לדרשות שבועיות לשלוחים שופטים - אחריות הקהילה – הציבור ליחיד

לדג שנמצא באקווריום צריך תמיד לזרוק פרורי אוכל מיוחדים, ויש לזכור להחליף את המים ובאם נזניח את הטיפול בהם הדגים עלולים למות; אולם כשדג נמצא במקומו הטבעי, במים החיים, אין צורך להחליף את המים, לדאוג לחמצן ולזרוק לו פרורי אוכל, זהו מקומו הטבעי והאמיתי.

האחריות שלנו היא למצוא את הילדים היהודיים שנמצאים ב'אקווריום' ולזרוק אותם לתוך המים, מקומם הטבעי והאמיתי, ואנו לא יכולים לומר שזה אחריות של ההורים שלהם בלבד, אלא האחריות מוטלת על כל אחד שחייב לעשות הכל על מנת שבבוא היום יוכל לומר ראו גידולים שגדלנו.

(ראה שיחת פרשת שופטים תשמ"א).